

Meelevende rechters zijn betere rechters

Rechterlijke uitspraken zijn niet zelden te afstandelijk. Met een scheutje empathie jegens slachtoffers in het vonnis kweken rechters begrip voor het recht.

Nathalie Gloudemans-Voogd

De stoel die door de rechtszaal vloog, ontbrak niet in de nieuws-overzichten van 2014. Een man verloor zijn dochter en schoonouders bij een verkeersongeval. Hij uitte zijn frustratie, woede en onbegrip door het meubelstuk naar de rechter te smijten nadat hij hoorde dat de veroorzaker van het ongeluk in Meijel slechts een taakstraf kreeg. Het vonnis was moeilijk te verkroppen en wakkerde ook bij andere nabestaanden van verkeersslachtoffers gevoelens van onbegrip aan. Zozeer zelfs dat de Vereniging Verkeersslachtoffers op 6 januari een petitie met 27.000 handtekeningen aanbood aan staatssecretaris Fred Teeven (VVD, Veiligheid en Justitie). De huidige regels bieden onvoldoende genoegdoening en dat moet veranderen, menen de indieners. Veroorzakers van verkeersongelukken moeten strenger gestraft kunnen worden, zoals in het strafrecht. Auto's zijn potentiële moordwapens, menen de indieners ogenschijnlijk. Ze lijken niet te beseffen dat het om ongelukken gaat waarbij meestal geen opzet in het spel is, hoe vreselijk de consequenties ook kunnen zijn.

Toch is de instelling van de Vereniging Verkeersslachtoffers niet geheel onbegrijpelijk. De psychologie leert dat slecht nieuws accepteren gemakkelijker is als de brenger van het bericht zich empathisch opstelt. Precies daar-

aan ontbreekt het vaak in vonnissen: empathie. Rechterlijke uitspraken zijn bij dit soort kwesties pijnlijk afstandelijk, onmenselijk bijna. Ingegeven door de trias politica verbloemen rechters dat ze een kwalificatiestap moeten maken. De kwestie die aan hen is voorgelegd, staat niet één op één in de wet of jurisprudentie omschreven en dus moeten zij kiezen welke kant de uitspraak op zal gaan. Maar 'we' willen er niet aan dat een mens dit soort beslissingen mag nemen, dus bestaat de fictie dat de rechter het recht 'vindt'. Met hun toga aan zijn rechters immers geen mens meer, dus compleet objectief en in staat het recht te vinden.

De objectiviteit van de rechter is belangrijk. Vooringenomen rechters dragen niet bij aan de primaire functie van de rechtspraak: rechtvaardigheid brengen en de rechtsstaat borgen. Maar empathisch zijn naar slachtoffers en objectiviteit sluiten elkaar niet uit. Tijdens zittingen benoemen rechters ook wat zij zien bij verdachten of partijen tegenover zich, zonder gewraakt te worden. Waarom zouden rechters dan ook niet het leed van slachtoffers kunnen meenemen in hun vonnis?

Empathische rechters kunnen de primaire taak van de rechtspraak zelfs beter vervullen. Een beetje empathie in een vonnis voor degenen die slecht nieuws te horen krijgen, maakt het makkelijker met de uitspraak te

leven. Dat geldt niet alleen voor de direct betrokkenen, maar voor de hele samenleving; de rechter herstelt de orde per slot van rekening namens iedereen. Een vonnis dat acceptabel is, ervaren burgers ook als rechtvaardig en passend binnen de rechtsstaat.

Los daarvan: in het huidige tijdsgewricht zijn slachtoffers niet meer weg te denken uit de rechtszaal. Ze krijgen een steeds uitgebreider spreekrecht en laten zich vertegenwoordigen door gespecialiseerde slachtofferadvocaten. Zo worden rechters steeds meer geconfronteerd met het leed van slachtoffers; het zou vreemd zijn als rechters niet ingaan op hun positie.

De uitspraak in de Meijel-zaak, waarbij drie mensen de dood vonden bij dat verkeersongeval, kon juridisch niet anders. Ongelukken gebeuren. De bestuurder stapte niet in zijn Golf om opa, oma en kleindochter te vermoorden of leed toe te brengen. Maar iedereen kan zich de onmacht en het verdriet van de nabestaanden voorstellen. Deze mensen rouwen, wachtten al anderhalf jaar op een uitkomst en horen na een lange juridische uiteenzetting een onverwachte, negatieve uitkomst. Het onbegrip had de rechter kunnen verminderen door aan het vonnis één zin toe te voegen: 'Ik begrijp heel goed dat deze uitspraak voor u als nabestaanden moeilijk te verteren is.'